

Suojaammeko yksilön hengiltä?

Yksilönsuoja ja yksilön oikeudet ovat merkittävässä roolissa suomalaisessa lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Taustalla on eurooppalainen yksilönsuojaan liittyvä lainsäädäntö, mutta suomalaiset ovat kiintyneet nopeasti yksilöllisyyttä korostaviin arvoihin kaikilla elämän sektoreilla. Samalla itsekeskeisyyttä ja oman edun tavoittelua on alettu pitää normaalina, jopa tavoiteltavana ominaisuutena.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa yksilönsuojan ja -oikeuksien ylikorostamisella on myös vaarallinen kääntöpuolensa. Vaikka sosiaali- ja terveydenhuolto toimivat nyt samassa organisaatiossa, ei tieto kulje edelleenkään sujuvasti sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden välillä, mikä heikentää asiakas- ja potilasturvallisuutta. Työntekijät eivät saa käydä tarkistamassa nuorisokotiin sijoitetun masentuneen nuoren vointia ilman hänen suostumustaan ja erillistä sopimusta. Terveydenhuolto ei saa olla yhteydessä alaikäisen vanhempiin, jos nuori kieltää tämän, ja hänen arvioidaan olevan riittävän kypsä päättämään omista asioistaan. Asiakasajattelu ja yksilön oikeuksien korostaminen näkyvät monella tapaa terveydenhuollon arjessa. Lääketieteelliseen päätöksentekoon saatetaan puuttua yksilön oikeuksien, ei näyttyön perustuvan tiedon perusteella.

Samaan aikaan yhteisöjen merkitys on vähentynyt meillä entisestään. Ei tarvitse matkustaa kauas havaitakseen suuren eron yhteisöllisyydessä ja sen arvostuksessa. Kollega, kirjailija Joel Haahtela kirjoittaa kokemuksistaan bulgariaalaisten yhteisöllisyydestä Helsingin Sanomissa julkaistussa esseessään: ”Jokaisella bulgarialaisella on suhde kylään, vaikka he olisivatkin muuttaneet suurempiin kaupunkeihin, sillä kylä on arvokas ja siihen on kätkeyty ihmisen luonnollinen tapa olla”. Hän kertoo myös siitä, kuinka toisilleen tuntemattomien bulgariaalaisten kokoon-tuessa hetkeksi yhteen, syntyy aina tilapäinen perhe, jossa pidetään toisista huolta. ”Tämä on mahdotonta Suomessa, jossa jokainen saa luvan huolehtia itsestään ja omistaan. Minun ja muiden välillä pysyy tiukka raja.”

Sosiologian professori Eeva Luhtakallio ei puolestaan haikaile kyläyhteisöjen perään ja toteaa vastineessaan Haahtelalle, että ”yksilöllistyneissä yhteiskunnissa on tilaa olla yksilö” pitäen tätä inhimillisen kulttuurin mestarillisimpana tuotoksena. Suomessa irtautumista perinteisistä yhteisöistä pidetäänkin tavoiteltavana, ja kiinteistä perhe-, suku- ja kyläyhteisöistä korostetaan mielellään niiden huonoja puolia. Etätyöstä on tullut nopeasti normi, ja pienetkin läsnäolovaatimukset tuntuvat nyt ylivoimaisilta. Opiskelijoiden tärkein kysymys kurssin alussa on, ”voiko tätä suorittaa etänä”. Huolenpito on ulkoistettu viranomaisille. Mutta olemmeko ihan varmoja, että voimistunut yksilökulttuuri on tuonut meille lisää onnea ja tasapainoa? Yhä useampi suomalainen kärsii yksinäisyydestä, ja mielenterveysongelmista on tullut kansantauti.

” Ihminen on ihminen
toisen ihmisen kautta.

Yhteisö ei tietenkään ole aina turvasatama, ja se voi aiheuttaa pahimmillaan elinikäisiä ongelmia. Mutta eivät kaikki yhteisöt ole toksisia. Haahtelan mukaan individualismin korostamat vapaus ja riippumattomuus eivät näytä johtavan parempaan elämään vaan päinvastoin: ”ne johtavat yksinäisyyteen, eristäytymiseen ja todellisuudentajun kadottamiseen”. Psykologian emeritaprofessorin Liisa Keltikangas-Järvisen mukaan nykyajan yltiöyksilöllinen ihmiskuva, jossa itsekkyyks nähdään vahvuutena, ei ole hyvä asia. Ihmisellä on luontainen tarve kuulua joukkoon, ja identiteetti rakentuu yhteisössä.

Edesmennyt arkkiatrimme Risto Pelkonen puhui ja kirjoitti paljon inhimillisyydestä, kohtaamisen tärkeydestä ja kollegiaalisuudesta. Hänen mielilauseensa oli ”afrikkalaisen sanonnan mukaan ihminen on ihminen toisen ihmisen kautta”.

Joulu on ihan kohta. Aika pysähtyä ja rauhoittua, miettiä kulunutta vuotta ja tulevaa. Pidetään kiinni läheisistä ihmisistä, jos heitä vielä on. Uskalletaan kohdata, rakastetaan ja tullaan rakastetuksi. Näinä epävarmoina aikoina lainaan Risto Pelkosta: ”Toivo on tieteessä, uskossa hyvään ja keskinäisessä toveruudessa. Pitäkää yhtä, ja kun pidätte yhtä, olette vahvoilla. Uudessa maailmassa.”